

वार्षिक: पाठ्यक्रमः
कक्षा - दशमी
विषय: - संस्कृतम् (कोड-122)
सत्रम् - 2024-2025

पाठ्यपुस्तकम्	पाठ्यवस्तु	पाठ्यबिन्दवः
शेमुषी	(प्रथमः पाठः) शुचिपर्यावरणम्	श्लोकानां सस्वरगायनम्, श्लोकान्वयस्य अभ्यासः, श्लोकार्थस्य ज्ञानम्, भावार्थबोधनम्, श्लोकाधारित-प्रश्नोत्तराणाम् एकपदेन पूर्णवाक्येन च अभ्यासः, भाषिककार्ये पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां, कर्तृ-क्रियापदानाञ्च चयनम्। श्लोकान्वयः श्लोकानां भावार्थबोधनम् च।
शेमुषी	(द्वितीयः पाठः) बुद्धिर्बलवती सदा	कथाग्रन्थपरिचयः, गद्यवाचनस्य अभ्यासः, गद्यांशस्य सरलार्थज्ञानम्, गद्यांश-आधारित-प्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः, पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां, कर्तृपदानां क्रियापदानां प्रत्ययानां च ज्ञानम्। संस्कृतभाषया घटनाक्रमानुसारं कथालेखनम्। पाठान्तर्गत-अभ्यासकार्यम्।
अभ्यासवान् भव ch.7 व्याकरणवीथिः ch.3	सन्धिकार्यम्	व्यञ्जनसन्धिः (वर्गीयप्रथमवर्णस्य वर्गीयतृतीयवर्णे परिवर्तनम्, वर्गीयप्रथमवर्णस्य वर्गीयपञ्चमवर्णे परिवर्तनम्) उपर्युक्त-सन्धिनां नियमनिर्धारणं प्रयोगः अभ्यासश्च।
अभ्यासवान् भव व्याकरणवीथिः ch.8	प्रत्ययाः	तद्धित-प्रत्ययानां सामान्य-परिचयः। मत्तुप्, ठक्, त्व,तल् प्रत्ययानां बोधनम् अनुवादमाध्यमेन वाक्येषु प्रयोगश्च।
अभ्यासवान् भव	प्रश्ननिर्माणविधिः	प्रतिपाठस्य अध्ययनक्रमे प्रश्नविधिना विषयावबोधः कारणीयः। एतदर्थं किम् शब्दस्य रूपाणि लिङ्गत्रयेषु स्मारणीयम्। कीदृक्, कीदृशी, कीदृशः, कुत्र, शब्दपूर्वकं प्रश्नानाम् अभ्यासः कारणीयः।
शेमुषी	(चतुर्थः पाठः) शिशुलालनम्	कथाग्रन्थपरिचयः, गद्यवाचनस्य अभ्यासः, गद्यांशस्य सरलार्थज्ञानम्, गद्यांश-आधारित-प्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः, पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां, कर्तृपदानां, क्रियापदानां, प्रत्ययानां च ज्ञानम्। संस्कृतभाषया घटनाक्रमानुसारं कथालेखनम्। पाठान्तर्गत-अभ्यासकार्यम्।
शेमुषी	(पञ्चमः पाठः) जननी तुल्यवत्सला	पाठपरिचयः, गद्यवाचनस्य अभ्यासः, गद्यांशस्य सरलार्थज्ञानम्, गद्यांश-आधारित-प्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः, पाठे समागतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां कर्तृपदानां क्रियापदानां प्रत्ययानां च ज्ञानम्। संस्कृतभाषया घटनाक्रमानुसारं कथालेखनम्। अभ्यासकार्यम्।
अभ्यासवान् भव .9	समासाः	समासस्य सामान्यपरिचयः। समस्तपदानाम् विग्रहपदानां च अर्थान् बोधनीयः। वाक्येषु समस्तपदानां विग्रहः विग्रहपदानां च समासः बोधनीयः। प्रयोगः अभ्यासश्च कारणीयः। तत्पुरुषसमासः (द्वितीयातः सप्तमीविभक्तिपर्यन्तम्) अव्ययीभावसमासः (अनु, उप, सह, निर्, प्रति, यथा)।
अभ्यासवान् भव .7	अव्ययपदानि	उच्चैः, च, श्वः, ह्यः, अद्य, अत्र-तत्र, यत्र-कुत्र, इदानीम्, अधुना, सम्प्रति, साम्प्रतम् इति अव्ययपदानां अर्थबोधः, वाक्ये प्रयोगः अभ्यासश्च।
अभ्यासवान् भव	समयः	अङ्कानां स्थाने शब्देषु समयलेखनम्। (सामान्य-सपाद-सार्ध-पादोन)
शेमुषी	(षष्ठः पाठः)	श्लोकानां सस्वरगायनम्, श्लोकान्वयस्य अभ्यासः, श्लोकार्थस्य ज्ञानम्, भावार्थबोधनम्, श्लोकाधारित-प्रश्नोत्तराणाम् एकपदेन पूर्णवाक्येन च अभ्यासः, भाषिककार्ये च पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां

	सुभाषितानि	कर्तृपदानां च ज्ञानम्। श्लोकान्वयः संस्कृतेन भावार्थलेखनम्, पाठान्तर्गत-अभ्यासकार्यम्।
अभ्यासवान् भव ch.11	वाच्यपरिवर्तनम्	केवलं लट् लकारे (कर्तृ-कर्म-क्रिया) । वाच्यपरिवर्तनमाध्यमेन अभ्यासः वाक्येषु प्रयोगः च।
अभ्यासवान् भव	अशुद्धि-संशोधनम्	वचन-लिङ्ग-पुरुष-लकार-विभक्तिदृष्ट्या संशोधनम्।
अभ्यासवान् भव व्याकरणवीथिः ch.12	अपठित- अवबोधनम्	80-100 शब्दपरिमितः गद्यांशः, सरलकथा-वर्णनम् वा। □ एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम् □ अनुच्छेद-आधारितं भाषिकं कार्यम् □ शीर्षकलेखनम् भाषिककार्याय तत्त्वानि □ वाक्ये कर्तृ-क्रियापदचयनम् □ कर्तृ-क्रिया-अन्वितिः □ विशेषण-विशेष्यपदचयनम् एवं पर्याय-विलोमपदचयनम्।
अभ्यासवान् भव	अनुच्छेदलेखनम्	मंजूषायाः सहायतया विविधविषयाधारितम् अनुच्छेदलेखनम् अभ्यासश्च।
अभ्यासवान् भव.12	पत्रलेखनम्	मञ्जूषासहायतया औपचारिकम् अनौपचारिकं पत्रलेखनस्य अभ्यासः।
अभ्यासवान् भव	चित्रवर्णनम्	चित्रं दृष्ट्वा मंजूषाधारित-वर्णनम् वाक्यरचनाभ्यासः च।
अभ्यासवान् भव	अनुवादः	हिन्दीभाषायाम् आंग्लभाषायाम् वा लिखितानां पञ्चसरलवाक्यानां संस्कृतभाषायाम् अनुवादः।
<p>अधीतपाठ्यक्रमस्य पुनरावृत्तिः। आदर्शप्रश्नपत्राणाम् अभ्यासः। उपरोक्तं सर्वं पाठ्यक्रमं 13 सितम्बरपर्यन्तं पाठनीयम्। मध्यावधि-परीक्षा</p>		
पाठ्यपुस्तकानि	पाठ्यवस्तूनि	पाठ्यबिन्दवः
शेमुषी	(सप्तमः पाठः) सौहार्द प्रकृतेः शोभा	संवादशैल्यां पाठस्य आदर्शवाचनम्, नाट्यांशस्य सरलार्थज्ञानम्, पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां, कर्तृपदानां, क्रियापदानां, प्रत्ययानां च ज्ञानम्, नाट्यांशाधारित-प्रश्नोत्तराणामभ्यासः। छात्राः पाठस्य पात्ररूपेण नाट्याभिनयम् अपि कर्तुं शक्नुवन्ति।
अभ्यासवान् भव व्याकरणवीथिः	सन्धिकार्यम्	विसर्गसन्धिः (विसर्गस्य उत्त्वम्, रत्वम्, विसर्गलोपः, विसर्गस्य स्थाने (स्, श्, ष्) उपर्युक्त-सन्धीनां नियमनिर्धारणं प्रयोगः अभ्यासश्च।
अभ्यासवान् भव	प्रत्ययाः	स्त्रीप्रत्ययस्य सामान्यपरिचयः विशेषरूपेण टापु, डीप्प्रत्यययोः बोधनम् वाक्येषु प्रयोगश्च।
शेमुषी	(अष्टमः पाठः) विचित्रः साक्षी	कथापरिचयः, गद्यवाचनस्य अभ्यासः, गद्यांशस्य सरलार्थज्ञानम्, गद्यांश-आधारितप्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः, पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां, कर्तृपदानां, क्रियापदानां, प्रत्ययानां च ज्ञानम्। घटनाक्रमानुसारं संस्कृतेन कथालेखनम्। पाठान्तर्गत-अभ्यासकार्यम्।
अभ्यासवान् भव .11	वाच्यपरिवर्तनम्	केवलं लट्-लकारे (कर्तृ-कर्म-क्रिया) । वाच्यपरिवर्तनमाध्यमेन अभ्यासः वाक्येषु प्रयोगः च।

अभ्यासवान् भव	समयः	अङ्कानां स्थाने शब्देषु समयलेखनम्। (सामान्य-सपाद-सार्ध-पादोन)
अभ्यासवान् भव .7	अव्ययपदानि	यदा, तदा, कदा, सहसा, वृथा, शनैः अपि, कुतः, इतस्ततः, यदि-तर्हि, यावत्-तावत् इति अव्ययपदानाम् अर्थबोधः। वाक्ये प्रयोगः अभ्यासश्च।
शेमुषी	(नवमः पाठः) सूक्तयः	श्लोकानां सस्वरगायनम्, श्लोकान्वयस्य अभ्यासः, श्लोकार्थस्य ज्ञानम्, भावार्थबोधनम्, श्लोकाधारितप्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः, पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां कर्तृपदानां, क्रियापदानां च ज्ञानम्। श्लोकान्वयः संस्कृतेन भावार्थलेखनम्। पाठान्तर्गत-अभ्यासकार्यम्।
अभ्यासवान् भव व्याकरणवीथिः ch.9	समासाः	(क) बहुव्रीहिसमासः (ख) द्वन्द्वसमासः- केवलम् इतरेतरद्वन्द्वः। समस्तपदानाम् विग्रहपदानां च अर्थान् बोधनीयः। वाक्येषु समस्तपदानां विग्रहः, विग्रहपदानां च समासः बोधनीयः। प्रयोगः अभ्यासश्च कारणीयः।
अभ्यासवान् भव	अशुद्धि-संशोधनम्	वचन-लिङ्ग-पुरुष-लकार-विभक्तिदृष्ट्या संशोधनम्।
शेमुषी	(द्वादशः पाठः) अन्योक्तयः	उक्तीनां सस्वरगायनम्, उक्तीनामन्वयस्य अभ्यासः, उक्तीनां ज्ञानम्, भावार्थबोधनम्, श्लोकाधारितप्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः, पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां कर्तृपदानां, क्रियापदानां च ज्ञानम्। श्लोकान्वयः संस्कृतेन भावार्थलेखनम्। पाठान्तर्गत-अभ्यासकार्यम्।
अभ्यासवान् भव व्याकरणवीथिः ch.12	अपठित- अवबोधनम्	अवबोधनात्मकं कार्यम् 80-100 शब्दपरिमितः गद्यांशः, सरलकथा- वर्णनम् वा। एकपदेन पूर्णवाक्येन च <ul style="list-style-type: none"> ☐ अनुच्छेद-आधारितं भाषिकं कार्यम् ☐ शीर्षकलेखनम् ☐ भाषिककार्याय तत्त्वानि ☐ वाक्ये कर्तृ-क्रियापदचयनम् ☐ कर्तृ-क्रिया-अन्वितिः ☐ विशेषण-विशेष्य-चयनम्। ☐ पर्याय-विलोमपद-चयनम्
अभ्यासवान् भव .12	पत्रलेखनम्	संकेताधारितम् औपचारिकम् अनौपचारिकं वा पत्रलेखनम्।
अभ्यासवान् भव .12	अनुच्छेदलेखनम्	मञ्जूषासहायतया विविधविषयाधारितम् अनुच्छेदलेखनम्। अभ्यासश्च।
अभ्यासवान् भव	चित्रवर्णनम्	चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषाधारितवर्णनम् वाक्यरचनाभ्यासश्च।
अभ्यासवान् भव	अनुवादः	हिन्दीभाषायाम् आंग्लभाषायाम् वा लिखितानां पञ्चसरलवाक्यानां संस्कृतभाषायाम् अनुवादः।
<p>सम्पूर्णपाठ्यक्रमः</p> <p>ध्यातव्यम्- संपूर्णस्य पाठ्यक्रमस्य पुनरावृत्तिः। आदर्शप्रश्नपत्राणाम् अभ्यासः।</p> <p>उपरोक्तं सर्वं पाठ्यक्रमं 13 दिसम्बरपर्यन्तं पाठनीयम् इत्यनिवार्यम्। वार्षिकपरीक्षायां सम्पूर्ण-पाठ्यक्रमात् प्रश्नोत्तराणि भविष्यन्ति।</p> <p>वार्षिक-परीक्षा</p>		